

Frits Roosdorp

Gedichten en schetsen

Frits Roosdorp

Inhoud

Inleiding

Een bloem

Mietje

Een muziek-extaze

Dood

Koket

Naar de stad. Een schets

Kinderen. Een schets

Lodewijk van Deysse over Frits Roosdorp

Frans Erens over Frans Roosdorp (1)

Frans Erens over Frans Roosdorp (2)

Frans Erens over Frans Roosdorp (3)

Verantwoording

Inleiding

In 1898 verscheen *Kinderen*, van Frits Roosdorp, pseudoniem van Frederik Schröder (Amsterdam 1874 - Den Haag 1898). Deze bundel bevatte zeven prozagedichten en twee gedichten in poëzie en vormde het debuut van Roosdorp, die enkele weken na het verschijnen onverwacht zou overlijden. Roosdorp was bevriend met Tachtiger Frans Erens. De twee leerden elkaar kennen in 1893 en Erens nam Roosdorp mee op zijn zwerftochten door de hoofdstad. Vóór hun ontmoeting had Roosdorp vergeefs geprobeerd zijn werk gepubliceerd te krijgen, ná die ontmoeting kon hij - waarschijnlijk op Erens' voorspraak - in *De nieuwe Gids* debutteren met zijn 'gedicht in proza' *Een bloem*.

De bundel *Kinderen*, opgedragen aan Frans Erens, mijn Leider, en met opdrachten aan onder andere Willem Kloos en Thérèse Schwartz, behelst negen realistische inkijkjes in het dagelijkse leven van kinderen uit de onderlaag van de bevolking.

In 1942 was een eerste herdruk voorzien, waarvoor Lodewijk van Deysel het voorwoord schreef, maar die op last van de bezetter niet mocht verschijnen.

Deze uitgave bevat vijf gedichten en twee prozaschetsen zodat een beeld te krijgen is van zijn literair werk.

Toegevoegd zijn de reacties van Lodewijk van Deysel en Frans Erens op het debuut van Frits Roosdorp om een idee te krijgen hoe twee Tachtigers over zijn werk en persoon dachten.

De originele uitgave uit 1898

Een bloem.

Ze tripte op haar hoge schoentjes door den tuin. In 't hel geschitter van de zon, vlug hipte ze en wipte ze, zooals een vlindertje van bloem tot bloem. Ze plukte een bouquet van lichtblauwe bloempjes, waar ze veel van hield: vergeet-mij-niet en madeliefjes weer 't meest. Haar blauw bouquetje keek ze telkens even aan, draaide 't dan naar alle kanten om en schikte soms een bloempje naar een andre plaats; dit alles vlug en handig met haar slanke kindervingertjes. Ze was zoo recht nu in haar schik en begon zacht neuriënd een vroolijk liedje in te zetten. Haar witte, gladde boezelaar verkreukte in de sterke vlagen van den morgenwind en klapperde in wilde plooiën heen en weer. De blonde harenpracht blonk in 't zonnelicht alsof een gouden golf langs heur rugje hing. Woest waaiden nu en dan de lange haren in 't teer gezicht, zich dan verwarrend daar als dunne wol. Ze lachte luid wanneer een bries de haren in de oogen slierde en zij moest slaan dan met een ruk van 't hoofdje en een vlug gestrijk van 't handje, de blonde sprieten weer naar achteren. Het liedje dat ze luid nu zong, klonk met haar hoog en helder kinderstemmetje als zuiver goud-geklank in 't morgenblauw. Ze hupte en ze tripte op dat melodietje voort, soms in gedachte even turend naar de huizen van de buren of oogend naar de vlinders, die in bonte kleuren zweefden om haar heen. Haar blauw bouquetje keek ze dikwijls aan en bedacht dan vlug welke kleuren 't beste en 't mooiste bij al dat blauw wel zouden staan. Welke bloemen zou ze tusschen die vergeet-mij-nietjes steken?... Wacht, dat kransje ginds!... Daar wipte ze weer op haar kleine kindervoetjes weg, en ging nu als een bloempje tusschen al die bloemen heen. Zacht stierf toen haar goudgeluidje weg en ze verdween.....

Mietje.

Een klein, rond tafeltje vol poppengoed en kinderprulletjes, stond in 't kleine tuintje achter 't huis. Een rieten stoeltje stond er bij, dat scheef gebogen was en stuk. Daarop zat Mie te spelen met haar pop. Ze kleepte hem en paste onophoudelijk jurrekjes en boezeltjes van ouwe lappen en van kant, die ze handig uitzocht en versneed. Ze zette lappenhoedjes, met bleek roode veeren en met franje, op de rosse haren van 't harde hoofd en brauwde in gedachte somtijds losse zinnen zonder samenhang of toon, terwijl haar hand niet ophield om te woelen in de vodden en te wringen aan 't lijf. De schaar was weg. Ze smiet de lappen en de rommel uit elkaar en woelde driftig met de dikke vingers er door heen. Daar zag zij hem, diep verborgen onder een stuk kant. Vol aandacht knipte ze een groot stuk van een gore sleepjapon en trok de naden met de dichtgeknepen vuisten uit-elkaar. De doek sprong krakend los en fijne stofjes sidderden omhoog. Van de slappe lappen maakte ze toen allerlei figuren, die leken op een mouw en poppenboezelaar. Met vlug en kleine knipjes sneed ze uit. Toen nam ze snel de naald en draad, die tusschen hare dichtgeknepen lippen stak en zette een verroeste vingerhoed stijf op de hand. De knopen die ze van de tafel bij-elkander zocht en afsneed van een ouwe mannenjas, die werden handig ergens aan gezet, heel netjes volgend na-elkaar. Toen ging ze passen, wringen, persen op 't levenloos en stijve poppenlijf en praatte in gedachte toonloos door, niet wetend hoe haar zinnen stonden na elkaar: 'Zie-zoo, nou bê-je bijna klaar, hoor Mie.... Je sjiemezet en dan je boezelaar nog maar alleen.... Kom hier, ik zel 'm effe passe, hè? Wat zeg je daar? Wou je een beetje uit?... Nog niet hoor snoet.... eerst mot je mooie pakkie af... Heel stil nou zitte blijve hoor! dan heb moe gauw gedaan.... as Miepie dan heel zoet is, dan krijgt ze strak een cent, hè, hoe vindt ze dat? Wou je liever slape?... Née, hè snoet? Je gaat met móetje mee.... Zoo, nou effe gauw een knoopje an d'r jak en dan gane we, hè, lekker dier?..

Ze neemt de aangekleede pop nu bij zijn lange armen op en laat hem hoog-op zweven door de lucht. Ze zoent 'm op zijn goor en hard gezicht en geeft hem eindelijk kleine klappen op zijn rug, terwijl ze lachend zegt, dat 't maar gekheid is. De lange draden worden nog eens afgeknipt, de rokken goed geschikt; 't linnen pakje glad gestreken en geplooid, de haren uitgekamd en platgedrukt, en Mietje neemt 't logge ding hoog op de dikke arm en gaat heel langzaam er mee wand'len door de tuin. Haar vuil en vinnig achterbuurtsgezichtje, - met een kleinen neus, die strak op 't bruine huidje legt - krijgt zachtjes-aan een tint van teederheid, die langzaam komt in hare katten oogjes ook, die zacht en vredig kijken voor zich op.

't Is een arm en vuil tuintje waar ze gaat. Haast zonder licht of zon. Drie groene houten muren staan er om, die rot gemolmd zijn en krom. In 't midden staat een perk vertrapt, met een paar dorre bloemen, die hangen kil en stom. De mulle aarde ligt vol steen en scherf, dat fijn en plat getrapt ligt in den grond. Een groote grashoop ligt te drogen in een hoek, gesmeten tegen een der groene muren aan.

Mie loopt met haren pop 't tuintje langzaam door en laat hem ruiken aan een dorre rozenstruik en angelier, die rijzen in 't afgetrapte perk droevig op. Ze vraagt of hij 't lekker vindt en laat zijn steenen kop dan knikken hard van ja. Dan gaat zij nog wat rond en laat het hoofd van 't leeren ding eens over eenen schutting zien, om het te laten zeggen wat ze bij de burens doen. Ze vraagt 't en ze geeft 't antwoord zelf. Haar pop heeft rust noch duur, want telkens moet hij kijken naar de dingen die Mie noemt en zeggen wat hij er van denkt. - Dan gaan ze zitten eindlijk op de hoop die uitgespreid ligt op den grond en Mie wiegt met haar pop daar zacht op heen en weer. 'Zoo Miep, nou gaan we zitte kijke, of we Annetje ook zien... Nou, zit je lekker zoo?... Je mag ook wel wat slape, hoor!'

Ze zingt een wiegeliiedje dan, en haalt de woorden rek'rig uit. 't Klinkt nog stil en als geneuried. En wiegend met het dikke lichaam heen en weer, de pop vast in de korte armpjes gekneld, begint ze 't liedje telkens weer opnieuw en kijkt niet anders meer dan naar de groote oogen van 't stomme ding...

Een paar minuten later is ze stil en zit te sluim'ren in de grashoop op den vuilen grond. Haar eene kort en dikke arrempje, lag loom langs 't blauwe boezelaar en rustte juist nog op den grond. 't Andere was langzaam afgezakt en lag in scheeve plooiing mollig op haar knie. 't Kort geknipte bloote hoofdje leunde naar beneden op de borst, alsof de toeë oogen nog altijd kijken wilden naar de leeren pop, die uit haar arm was gegleden, en krom gestrekt lag in haar schoot....

Mie leunde met haar dikken rug scheef tegen 't tuinbeschot en was met vlug en zacht gehijg weldra in diepe rust...

Een muziek-extaze.

Toen vlocht zich door 't viool-geruisch van vér, een simpel en droef stervend wijsje, dat zachtjes weende door de melodiëen heen. Een innig en stil klagend liedje van verlangen; een teere melodie uit sombre avondzangen. En dat muziek-gewieg, héel puur doordrilt van 't hoog vioolgezang. drong tot heur lijdensbed in fijn en kwijnend klangeruisch, gedempt en als van verre door. Ze lag te luistren onbewust en stil, niet wetend hoe ze dikwijls staarde naar veel licht, dat langzaam kwam en weer verdween; niet hoorend hoe dat stervend lied zijn ware klank voor haar somtijds verloor.... Stil lag ze nog in sluimering en zwak gedroom, in ziek'ijk waken, mat en loom....

Plóts scheen die zachte melodie haar als fluweel, waarop ze rustend sliep en deinde op een zee van wind, die hoog en licht haar mét zich droeg. Rein ging ze heen door schitter-licht en blauw en wit en gouden lucht. En zèlf droomend ging ze door die droomen heen, zachtluim'rend op 't zoele windfluweel! En éven strekten zich haar armen vleiend naar omhoog en zocht haar droomend oog in verten eindeloos.... Toen werd ze zwevend varend op een melodieënreeks daarhénen weer gezweefd, in wit en blauw, in licht en goud gekleed. En droomend ging 't verder op de klanken van die tril-muziek en droomend ging 't hooger op dat zacht en àltijd stijgend windgewiek. Toen kwamen stralen schittren uit heur wijde en reine ziel.... en fijne tonen zong een hooge kinderstem, metwelke ze in gedachte neureënd medezong.... Toen lei ze zachtjes hijgend weer 't moede kopje neer en duiz'lend vloog haar licht-extaze plotseling voorbij.... Haar schitterend geluk vloeide ook toen kwijnend weg en kreunend lag ze weer in grauwe duisternis, na schitter-lichte dag van pracht. Slechts weenen kon ze om een mooie droom, die heerlijk kwam, maar wreed verdween.....

Dood.

Stil en zwijgend werden ze de kamer ingeleid, naar 't kistje van 't doode zusje henen. Mat en treurend liep de moeder zachtjes met hen mede, maar keerde toen weer weenend naar de deur.

De beide kindren, ernstig en zwijgend, stonden naar 't wit en roereloos gelaat te zien. De hoofden kwamen juist nog boven 't kistje kijken, dat op hooge schragen stond. 't Was in de kamer schemerig en dompig stil. Alleen de zachte snikken van de moeder, die in de naaste kamer was gegaan, soms even hoorbaar.

Beneden had zij eerst den kinderen uitgelegd hoe zusje nu zou zijn. Ze zou nooit meer haar oogen open doen en nooit meer opstaan of iets zeggen. Ze bleef maar altijd, àltijd zwijgend leggen, zonder dat ze 't wist. Want zèlf was ze in den hemel en leefde daar bij Onzen-Lieven-Heer. Later zouden ze haar allemaal terugzien, als een engeltje, met gouden vleugels.

Met die verklaring in de hoofden waren ze naar 't kistje heengevoerd en bleven zwijgend staan en overdenken.

Maar de kleinste van vijf jaar kon toch maar niet begrijpen, dat de doode hier en óók in den hemel was. Onnoozel en verwonderd keek hij naar zijn oudere zusje, dat ernstig en peinzend naast hem was.

Eerst fluisterend en schuchter, langzaam luider-op begonnen ze te spreken:

‘Zeg, zou Mina heusch in de hemel zijn en zou ze ons nou zien?’

‘Ja, ze is nou een engeltje en ze vliegt in de lucht heen en weer en Onze-Lieve-Heer die is d'r vader.’

‘Zit die 'r bij? En is ze niet bang voor Onze-Lieve-Heer?’

‘Wel nee, dat is 'n heele, goeie man van honderdduizend jaar, die zit de heele dag op een groote, gouwe stoel na de engeltjes te kijke. En die moge op z'n schoot komme en dan vraagt ie waar ze graag mee wille spele.’

‘En ziet ze grootvader en grootmoeder nou óók in de hemel?’

‘Ja, dat zijn allemaal engele. As ze geen kwaad doen, dan worde alle mensche 't.’

‘Maar zou ze niks hoore, as me hard an d'r oore vrage of ze met ons meegaat?’

‘Nee hoor! ze is heelemaal doof en stom, as je met je groote trompet an d'r oore blaast, dan hoort ze d'r nòg niks van.’

‘Hoe zou dat komme?’

‘Nou, ze is ommers in de hemel.’

‘En ik zie d'r hier ook!’

‘O, dat is t'r vel en d'r lijf, zie je, maar d'r ziel is weg. Die is na bove gevloge toen ze dood ging, honderdduizend meter door de wolleke. Toen kwam ie bij Onze-Lieve-Heer en die hêt er een engeltje van getooverd, want ze is altijd zoet geweest.

‘Wat is dat, je ziel?’

‘Die ken je niet zien, maar hij zit in je lijf, en as je dood bent vliegt ie na bove.’

‘Zou ze nou honger krijge? As we d'r nou ês een groot roggebrood meegeve, zou ze 't dan niet opete as ze begrave is? En as we een glaasie wijn in d'r mond giete, dan wordt ze toch weer levendig? Nou, ik vraag strak an moe of ze 't doet!’

‘Och kind, daar hêt ze niks an. Ze krijgt alles veel lekkerder. Ze eet nou van gouwe borde en schale. Dat hoeve ze niet eens te koke, dat staat allemaal in de hemel klaar. As je wat hebbe wil, dan is 't 'r meteen, Onze-Lieve Heer kan googele, zie je?’

‘En wat mot ze nou doen?’

‘O, niks. Ze vliege en ze spele maar met mekaar, de engeltjes. En 't is altijd licht, ze krijge nooit slaap in de hemel.’

‘Maar kanne ze dan niet wegvliege, na hun moe toe?’

‘Ja, dan motte ze duizend jare reize, zoo hoog zitte ze. En as Onze-Lieve-Heer 't ziet dan krijge ze straf!’

‘Wat doet ie dan as ze stout benne?’

‘O, dan komt de duvel in de hemel om ze bang te make’.

‘Ik wou dat ik in de hemel was, lekker hê, as je zoet bent?’

‘Ja, maar dan mot je eerst doodgaan en dat wil ik niet.’

Uitgeweend kwam de moeder weder binnen om ze zachtjes weg te voeren. Nog even zagen ze 't wit en stil gezicht dat strak te slapen lag en gingen toen onhoorbaar mee.

En 't kleinste kind ging voor een venster staan en zoekend naar den blauwen hemel zien.

Koket.

Kleine Lien stond voor den spiegel, op een hooge, groote stoel. Van haar hoofdje tot heur voeten, wilde zij zich daar eens zien.

En ze draaide op de schoentjes, keerde 't lijfje om en om, kreeg een blosje van voldoening en van ingehouden pret.

Eerst begon ze met de haren, die vloeiden fijn als zijig goud, om 't lief, ovaal gezichtje, langs de schouders, naar 't rugje. Eromhenen was 't haarlint, blauw satijn om 't klare blond, met 't teere, fijne strikje, als een vlinder op 't hoofd.

En daarna 't frisch gezichtje, dat koket en in zijn schik, fijntjes blozend uit de haarvacht, lonkjes aan zichzelf gaf.

Dan de rose zomerjurk, met een breed blauwen ceintuur, die glad om 't smalle middel, losviel in een groote strik.

En de witte, wijde mouwtjes, boven poffend, van ondren strak, waaruit blank en poezel 't mollig dikke armpje stak.

Dan zag ze de zwarte kousjes, met d'elastieken glanzend blank. En ze lichtte 't jurkje hooger, om goed te zien hoe mooi dat stond.

Daaronder klein, zijden schoentjes, hoog gehakt en fijngepunt, waar ze 't lijfje op stond te wenden, fijn en nuffig rond en rond.

En nu zag ze en wist ze alles wat haar mooi en aardig stond.

Al de kreukjes of de plooitjes die niet zaten naar haar zin, werden met de vlugge vingers zóo verschikt als 't háar beviel.

Toen dat klaar was bleef ze stilstaan, fier rechtop en roerloos stil, om van 't voetje tot de haarstrik zich nu héélemaal te zien.

En ze vond dat ze heel mooi was en kreeg grillen van plezier. Ze wou zien in welke houding ze zich-zelf 't grappigst vond.

Eerst een ernstig, norsch gezichtje, met deftige onderkin. 't Lijfje strak, 't voorhoofd plechtig, stond ze op 't plat der stoel.

Toen plotseling een jong koketje. De lipjes dicht, fijn als een kusje. En de oogen wat gesloten tuurden vinnig door de haartjes heen. Met de schouders nuffig draaiend, tripte ze met spitse pasjes, op de schoentjes heen en weer.

Dan een dikke, zware dame, de wangen bol, de buik vooruit. Paffend, blazend, breed met d'armen zwaaiend, wou ze met lompe stappen loopen gaan.

En ze klater-lachte om zich-zelf toen ze in den spiegel keek.

Met een blij en frisch gezichtje zag ze nu nu zichzelf eens aan. En ze keek zich in de oogen, als violen donker-zacht. En ze zag de gave wangen, waarin 't fijn, rood mondje lag.

En 't kleine, spitse neusje, waar een schijn van 't lachje was. Dan 't kreukloos, blanke voorhoofd, vast in de harenpracht omvat.

En ze knikte tegen 't kopje dat ze in den spiegel zag.

Met een hupsch en vroolijk sprongetje was ze van den stoel toen af en met nuffig-vlugge stapjes, vol van juichend stille pret, liep ze weg om gauw te hooren, hoe prachtig, lief en mooi ze was.

Kinderen.

Een schets.

Aan Frans Erens, mijnen Leider.

Kleine Jaap liep in 't midden, een eindje achter Mie en Jo. Stijf en stevig hielden die hem ieder aan een hand en trokken hem zacht troostend mee. Met vlugge, korte pasjes gingen ze de drukke straten door en kropen schuw en gauw naar stille wegen heen.

Mie had 't etenspotje stijf in haar boezelaar en gaf wanneer haar arm moede werd, 't soms aan Jo.

Dien middag kwamen ze uit school en vonden op 't nauwe bovenhokje in de steeg hun ouders in gekijf, geweldig. De vader dronken, smeed pannen en potten door 't klein vertrekje heen. Zwierend, zwenkend, zwaaide hij van stoel tot stoel en wou zijn vrouw die lachend voor hem uit den weg liep - met een zware klomp te lijf, ondertusschen brekend en beschreeuwend alles wat hij tegenkwam.

Zij stond dikwijls in een donkre hoek achter 't klein fornuis hem op te hitsen met striemende gezegden:

'Ha! Ha! Kijk de doeniet mensche! Zich bezuipe is alles wat ie kan... Ja vent, sla je eigen arme boel maar kort en klein, kom hier, wil ik je angeve hè doerak? Ooo kijk ès bure, ha! ha! hij valt haast om, hij kan niet langer op z'n poote staan...

Ze lachte 'm luid en tartend uit en hield een vleeschmes in haar hand waarmee zij zwaaide en gebaarde.

Langzaam en zachtjes verschenen toen de kindren aan de open deur.

Jo was dicht gekropen tegen Mie en Jaap er achter, zich verschuilend achter 't dikke ruggetje van Jo. Onhoorbaar slopen zij hun moeder te gemoet en bleven bij haar luisterkijken wat de vader deed en sprak. Met hun vieren stonden zij te dringen achter 't fornuisje in de nauwe hoek.

'Kijk beest, daar zijn je kindere! Zie je ze? Zie je ze rondloope als bedelaars, haast zonder kleere an hun lijf? Inplaas z'n goeie geld an z'n arme zoodje te bestede!... maar né hè, tot de laatste rooie duit verzuipe! Maar daar zal een end an komme hoor! 't het nou lang genoeg geduurd. Versta je, daar zal vandaag een end an komme, beest!

Haar lang gezicht werd rood en heet, de platte haren glommen. De schorre stem was schrill en schel, de oogen wijd geopend, gloeiden. De platte borst ging op en neer, 't magre lichaam schokte.

Jaap, Mie en Jo hielden met dichtgeknepen vuist zich aan de slippen van haar witte nachtjak vast en moesten daaraan trekken met alle kracht om haar in den hoek te houden.

De vader - half versuft en slaperig was toen de kindren binnenkwamen op een stoel gaan zitten en bleef daar kalm nu rusten met dof en wezenlooze blik strak vóór zich turend op den vloer. Zijn jas had hij onder 't kijven van 't gloeiend lijf gescheurd en de open boezeroen

liet zien een brok der ruige borst. Stil en bedaard zat hij nu tusschen scherven en rommel in, luistrend wat zijn vrouw te zeggen had.

De kindren wilden - toen zij zagen dat hun moeder weer den eersten tijd niet op zou houden - stil verdwijnen en slopen reeds onhoorbaar naar den trap. Met schuine, droeve blikken zagen zij hun vader even aan die half reeds sliep en zag noch sprak. Achter uit den hoek kakelde moeder nog altijd haar verwijten ratlend uit en had een plan, dat zij in 't bijzijn van de kindren niet wou laten blijken. Zij haalde vlug een etenspotje uit 't fornuis en trok Mie uit het portaal even naar binnen:

‘Hier Mie, neem dat maar weer mee, hoor meid! Jullie ken d'r nies an doen, hoor schape, je hoeft niet te verhongere voor dat dronke beest, zoek jullie maar weer een plaasie waar je rustig vrete ken, ga maar naar oome Koo, die zal 't wel een beetje warm make! Gauw maar, dan zie je dat zwijn tenminste niet... Dag Jaap, zoet weze, hoor! Zel je op 'm passe Mie? en eerlijk deele hoor!...

Zij bracht de kindren tot de trap en sloot toen zij weer binnen was de deur der kamer af. Jaap, Mie en Jo vertrokken met 't steenen potje in een vette krant.

Voordat zij de trap af ging had Mie haar moeder nog een zoen gegeven en gezegd op verwijtend-scherpe toon:

‘Hou jij dan toch je bek, dan gaat ie weg!’

In het onderste portaal stond een hoopje buurvrouwen reeds langen tijd te luisteren en te fluistren over het lawaai. Soms sloop er een naar boven om te gluren door de reten van de muren en af te hooren wat de dronkaard zei.

De kinderen, toen zij de eerste trap af waren werden gretig vastgehouden en ondervraagd. Ze moesten zeggen hoe hun vader deed en wat ie zei en hoe hij keek. Eén sprak er schande van en vroeg met schuddend hoofd en blikken naar omhoog wat er van zülke schepsels wel moest groeien. ‘Da's nou precies de zesde keer die ik beleef dat die wurreme de deur uit moete.’ Mie trok ze echter driftig mee en liet de wijven kaak'lend en schuddebollend staan. Zij nam Jaap toen in hare armen op en sjarde met de buik vooruit hem vlug de stijle trappen af, terwijl Jo 't etenspotje even dragen moest en haar flink steunen in den rug. De burenen bleven boven aan de trap staan kijken en riepen met angstig lawaai dat die schapen bepaald dood naar beneden zouden vallen.

Half suf en droomerig kwamen ze omlaag en liepen gauw 't drukke steegje uit met in hun hoofden een lawaaiend gonzen. Ze zeiden niets en zagen elkaar niet aan.

Mie keek even door een reetje van de vette krant wat er in 't etenspotje was en zag een kliekje rapestelen, wat koude aardappelen en een kluit gestoofde slá. In een koffie-zak er boven-op gelegd zat nog een vet brok spek.

Jaap moe en mat een eindje achter blijvend werd aan zijn dunne, korte armpjes meegesjord, nu en dan even getroost met een ‘zoete Jaap’ of ‘lieve schat’ door Jo of Mie.

Hij had een oud zwart hesje aan en een broekje veel te wijd. Uit de pijpen kwamen dunne spillebeentjes steken, waarop hij stapte als wilden die bij ieder pasje breken. Hij slofte op een paar nooit-gepoetste overschoenen die dikwijls door hun grootte van zijn hielen vielen. Een

groot bont boezelaar was over 't heele lijfje heengedekt en zwak en bleek stond daar 't witte hoofdje op. Zijn dun gezicht was zacht en lang, de bruine oogen dof en groot, die stonden strak geopend. Hij trok zijn schouders naar omhoog en rilde van de kou. Hotsend, struiklend, opstaand, vallend werd hij meegesleept door Jo en Mie. Zij hielp hem meestal op de been en gaf hem dan een zoen of een paar zoete woordjes. Ze had een oudachtig en geel gezichtje met kleine rimpels in 't hoofd en langs de mond. In de laatste jaren nu hun vader dronk en de moeder niets deed dan met hem vechten, had zij - als oudste - de beide kindren moeten opvoeden en verzorgen. Onder hare leiding groeiden ze nu op. In jammer en ellende had zij ze vaak getroost en kalm gemaakt, door met een moederlijke stem en ernstig gezicht hun raad te geven. Wanneer de ouders op 't bovenhokje aan 't kijven waren ging zij met de twee anderen even kijken 't etenspotje halen en was dan gewoon nooit bij familie of bureu toevlucht te gaan zoeken, daar zij zich schaamde voor hun arme, vreemde kleeren en hun schuwheid om te spreken. Ze zochten meestal dan een plekje bij een luifel achter 't station of in een afgelegen stoep.

In haar kwade buien hield Mie er echter van om met de anderen te vechten; haar goed humeur en zachtheid liet zij verdwijnen en kijfde en schold met Jaap en Jo totdat ze elkander ranselden en sloegen. Dan had zij haar gemoed gekoeld en werd weer moederlijk en moedig. Zij was ruim dertien jaar en zag er uit als een oud wijfje, Jo was een kleine, flinke meid van negen jaar met armpjes en beenen kort en dik. Zij had een licht-rood rokje aan en een lijfje kort en klein. Op lage schoentjes liep ze vlug en stevig voort, met korte, harde stapjes. De donkre oogen zagenforsch, brutaal uit harde, ronde wangen. Ze droeg een groote wollen kap over 't kort geknipte hoofd waar bol haar klein en dik gezicht uitschijnen kwam. Zij had ook een groot blauw boezelaar dat bijna het geheele lijf bedekte. Stevig en vol energie stapte ze op dikke, kleine beentjes flink vooruit. Mie alleen wou geen boezelaar meer dragen. Ze had een lange, donkre jurk aan die doorliep in één stuk van haar schouders naar den grond. In wijde slappe plooiën hing die langs haar kort en eenigzins gebocheld lijf.

Nadat zij een kwartier geloopt hadden in de stille straten bij den Dam begon Mie 't eerst met vlugge en zachte stem:

- Waar zullen we gaan Jo?
 - Ik weet 't niet ... bij tante Santje maar.
 - Dat àkelige wijf ... Ik zou je danken hoor!
 - Nou waar dan?
 - Weet je wat? Achter 't station, je weet wel, weer onder dat afdakkie; of we kruipen stiekem in een spoor!
 - Jònges ja, dat doen we. Nou Jaap hoe vin je dat, lekker hè?
- Jaap die gaapte en knikte zwak van ja.
- Wat zit 'r in 't potje Mie?
 - Niks lekkers hoor? Overgehouwe van gistere en zoo koud as ijs.

Ze kwamen langs een zware, hooge kerk met dikke grauwe muren toen Mie zei:

- Weet je wat we doen Jo? We gaan tege die muur daar zitte. Ik zie een stil en lekker plekkie.

- Nou, en ik heb lekker honger!

- Gauw dan maar, we gaan bij die trap, daar in de hoek. Vooruit Jaap, nou kè-je ruste kleine vent. Jo, hou 'm stevig vast.

Jaap hoorde en zag naar alles droomerig en stil en liet zich gedwee meetrekken naar de kerkmuur. Zijn hoofd en lichaam hotsten onder 't vlugge stappen van zijn wachelende beenen op en neer. Zijn groote overschoenen moest hij langs de keien slijpen omdat zij anders van zijn voeten zouden glijden.

Ze liepen naar een lage ingangstrap en gingen op de groen-bemoste steenen stijf naast elkander zitten met hun ruggen tegen een der dikke muren aan. Kleine Jaap werd midden-in gepakt.

Kil en huivrig drukten zij zich op de kouwe grond dicht bijelkaar, de handen onder 't boezelaar; de oogen naar 't pannetje gericht.

- Zie zoo Mie, verdeel nou gauw, ik heb een honger as zes.

Mie had de pan nu op haar schoot en schepte met een houten lepel er een kliek uit. Die lepel werd gelegd op 't boezelaar van Jaap. Hij kreeg twee scheppen aardappelen en daarbovenop een beetje gestoofde slâ met een stuk van 't vette krantje voor servet.

‘Zie-zoo jij kan vast beginne, kleine aap!’

‘Nou, 't is weer zoo koud as een stuk steen,’ zei hij met lijmerige stem.

‘Zoo, da's gezond hoor! Warm 't anders maar een beetje op!’

Toen hield Jo haar boezel op en spoedig lagen daarin een kluit rapestelen, wat aardappelen en een brokje spek, wat toen ook in 't boezelaar van Jaapje werd gelegd.

‘Ziezoo, de rest komt strak’, zei Mie en zette 't potje naast zich op den grond.

‘Pas op veeg je vette vingers niet an je kleere af hoor Jaap, je boezelaar moet toch morge in de wasch. Hoe smaakt 't, kleine snoes, lekker, niet?’

Hij knikte met een zuur gezicht van neen en bouwde van zijn aardappelen en slâ een torentje, plukkend en knedend met zijn vette vingers de klieken van elkaar. Als een gore bruine brei lag 't eten op zijn boezelaar gespreid.

Met haar dikke, kleine vingers nam Jo de stijve kliekjes voorzichtig van elkaar en kauwde die heel langzaam op. Ze nam soms een handje-vol gestoofde slâ en at het daar als een hondje dat gevoerd wordt, af.

- Wil ik je voere Jaap? vroeg Mie. Of wil je de lepel liever hebbe? hier is ie, kleine man! Heb je soms slaap, je oogies zien zoo rood. Nou we gaan dadelijk naar huis, hoor schaap! Wou je na bed?

- Och kind, hou toch je bek!

Zonder veel te zeggen of om zich heen te zien aten zij nu een poosje voort. Groote vlekken kwamen plekken op de bonte boezelaars, waarlangs zij met de vette vingers veegden, wreven, streken. Langzaam en bedaard dineerden ze dicht naast elkander op de steenen van de straat.

Mie knabbelde met haar kleine fijne tantjes niets als brokjes spek, woelend somtijds met haar hand door 't pannetje om te kijken of zij onder-aan misschien iets lekkers vond.

Jaap bouwde aan zijn toren van rapestelen en aardappelen vol aandacht voort, nu en dan knabbelend op een stukje van 't taaie spek.

'Nou ik heb genoeg,' begon Jo na een poosje en veegde haar boezel op de steenen leeg. 'Ik ben akelig van die vuiligheid. Ik geloof dat die slâ beschimmeld is, rook jij die rotte kaaslucht niet, hè Mie? Nou, ik lus liever een dikke boterham. Wat zeg jij hè Jaap? Gooi maar gerust weg die zwijnderij, daar wor' je ziek van kind! Geef ons nog maar een stukkie spek hoor Mie!

- Dat kè-je begriipe jongejuuffrouw! Eerst alles op, en netjes hoor! Eerst 't eene en dan 't andere, begon Mie op snijdend nijdigen toon. Van kou en honger was zij eindelijk in een booze bui geraakt.

- Zoo, als ik wil dan neem ik kind!

- Ja? Dat moest je doen! Je blijft 'r stillletjes af!

- Och, hou je bek maar tooverheks, ik zal vertelle dat jij alles alleen opgevrete heb.

- Ja? Zal je 't niet vergete? Nou en weet je wat ik 'es an de kindere zal vertelle? Dat jij een blik soldatje uit de bazar gestole heb, soldatjesdief!

- Zoo, dan lieg je oud wijf.

- Nou, hou je je bek nee of ja? of ik sla d'r op hoor!

- Ha ha jemiet je dóet wat, leelijke centedief.

- Pas op as ik begin zal je d'r van luste, leelijk beest!

- Alles wat je zegt bèè je zelf! stille verklikker, ouwe aap!

Ze gingen door elkaar met schelle, scherpe stemmen hun streken van jaren vroeger te verwijten, alles wat voor hun mond kwam werd rad en scherp uitgekraaid. Jaap zat stil te luisteren, spelend altijd met 't vette eten op zijn boezelaar, knauwend op een korst van 't spek. Mie had zijn hulp echter dringend nodig en begon:

- Jaap wil je nog een stukkie lekker spek hebben hè kleine snoes? Wil ik je voere lieveling? Kom hier, hij lust nog wel een scheppie rapestele met een beetje slâ, nietwaar?

Jaap schudde kort van neen en trok een kwaad gezicht.

'Ik lus die zwijnderij niet meer, hier, vreet jullie dat maar op!'

Hij liet de kluiten op de steenen glijden en streek met zijne vingers 't boezel schoon. Zijne zusters die opnieuw begonnen keek hij nu sterk aan:

'Nou Jo, hou jij je groote mond nou maar, jij loopt met jonges op de kerremes, ik heb 't zelf gezien!'

- Ha! ha! hoor die kleine aap! Mot je een schoone luier hebbe, mannetje?

- Nee, ik ben geen pissebed zooals jij, vuilak.

Mie viel er tusschen:

- Jaap heb jij d'r met jonge's gezien?

- Nou wat lekker hoor! Ze kreeg juist een oliekoek toen ik d'er zag.

- God, wat 'n vuil kind hè Jaap? Leelijke jongensmeid! Jaap ga mee 't an de kindere vertelle?

- Nou maak jij ook maar zoo'n drukte niet hoor Mie, je doet 't ook! Jij liep met zoo'n gróote uit de vijfde klas!

- Och schaap wat wil je? Ga na je kintjes toe, daar hoor je! kleine gauwdief, ik zal je in de gevangenis late stoppe, hoor!

- Verrek!

Jo:

Och Jaap, laat t'r maar prate, ze is gek die ouwe teef!

Mie:

- Zeg kind kijk jij nou eerst 'es na je eige hèn, je bent zelf net een baviaan! Kijk 'ès wat 'n hare, 't lijke wel ouwe kattestaarte, vin je niet hèn Jaap?

- Ha! ha! kijk jouwe 'es, Jaap zie je 't, de rafels hange d'r bij.

- Zoo is 't waar? Nou en jou oogen lijken net ouwe krenten.

- En jij het heelemaal geen ooge, kijk, 't is precies vuil water!

- Zoo? Wasch jij maar eerst je vuile snoetje schoon, de modder zit 'r op! Jaap hou je neus dicht hoor! 't Stinkt hier, die vuilak wascht t'r nooit!

Jo:

- Jaap je luistert niet na die dooie diender hoor! Weet jij wat ze gistere gedaan hêt? Kom hier, dan zal ik 't an je oor vertelle.

Zij bukte zich vooruit en zette hare hand voor een oor van Jaap om hem wat in te fluisteren.

Mie rekte zich ook dichtbij om er naar te luisteren.

- Ga je weg, spion!

Ze gaven elkaar over de beenen van Jaap een trap en sloegen met de vette handen op de hoeden en de boezelaars. Jaap die middenin bleef zitten werd half fijn gedrukt en sloeg hun armen somtijds van elkaar. Een voorbijganger maakte, wanneer hij de schelle schreeuwen hoorde, 't soms voor een poosje stil.

Mie nam't op voor Jaap en Jaap voor Jo, en 't volgend oogenblik wanneer hij zag dat Mie zijn hulp noodig had, voor haar. Hij werd gevleid van beide kanten en geprezen als een zoete, mooie, lieve, brave jongen als zij een van tweeën hem tot hulp overhaalden.

Een half uur duurde 't scheldend vechten voort, totdat ze eindelijk moe en rek'rig rezen van den grond; de klieken eten platgedrukt en kleverig bleven op de steenen liggen. De boezels werden afgeveegd en uitgeschud, de platgeslagen hoeden rechtgezet en uitgedeuft, de kousen opgehaald, de kleeven dichtgeknoopt, toen de vette boezels afgedaan en opgerold en langzaam, drentelend en droomend gingen ze toen zwijgend weg. Jaap wou alleen loopen en kwam sjokkend achteraan. Mie was nu zij haar gal kwijt was weer goed en liep dicht naast Jo vooruit. Samen begonnen zij na een poosje zwijgen te bepraten wat zij zouden doen wanneer ze rijk en getrouwd zouden zijn. Met zachte radde stem en glisterend oog fantaizeerden zij te zamen hunne schoone droomen.

Een vale mist die langzaam neergekomen was, verdofte winkel- en lantaarnlichten. Over de stad lag als een wazigdichte rook de kille November mist, waardoor met zwakke flauwe vlekken de roode lichten kwamen plekken.

Koud en moe, de handen onder 't schort gingen ze de straten slentrend door. Zwijgend liepen ook Mie en Jo nu naast elkander voort en zagen soms naar Jaap die als een trouwe hond een eindje achter bleef. Voor de winkelruiten bleven ze niet staan en gingen zonder

iets te vragen of te zeggen in hun bange spanning naar de steeg. Mie sloop toen zij daar waren eerst vooruit om te kijken of 't op hun kamer veilig was. Ze kwam terug en zei aan Jaap en Jo, die angstig te wachten stonden om de hoek, dat er niemand thuis was en hun boterham gelukkig op de schoorsteen stond. Vlug en sluipend schoven zij het steegje in en gingen na-elkaar langs de huizenkant naar huis. In een kroegje hel en fel verlicht hoorden zij de schorre, lijmig-lamme stem van hun vader oorlogsliedjes zingen. Het was verder stil en donker in de steeg. De gordijnen van de boven en beneden kamers waren neergelaten, waardoor een flauwe roode gloed van 't lamplicht scheen.

Op hun teenen traden zij de stijle trappen op en werden op 't nauwe donkre hokje vlug en handig uitgekleeft door Mie. Jaap werd op een stoel getild, zijn hes, zijn broek, zijn laarzen werden uitgedaan terwijl hij met groote, dikke happen zijn boterham verslond. Mie nam toen zonder iets te zeggen hem bij een hand en trok hem, altijd etend, mee naar bed.

Jo die ook haar boterham al at werd eveneens gauw uitgekleeft en naast Jaap onder de dekens gestopt. Alles werd gedaan in 't duister, zwijgend, vlug, en onhoorbaar voor de burens. Ook Mie kroop weldra met haar kousen en bovenrokken aan op een kanapee zonder pooten onder een paar lappen en een dikke winterjas. Hun boterhammen waren spoedig in de bedden op en zonder nog een woord te zeggen raakten zij weldra in diepe rust ...

Naar de stad.

Een schets

't Karretje stond dien morgen al vroeg bij de goor groene deur.

't Was voor een laag, vervallen huisje, dat wachelend en kreupel tusschen de anderen hing.

't Verweerde drempeltje verzonk in zware modder van 't pad, dat in een zwarte veeg 't weiden-groen doorstreek. Langs den weg sliep eene zwarte sloot, daarachter waasden lage landen. Mistig, bezonken, verdauwde 't verschiet.

In de verte, klompten spookig-blauw en wazig-zwaar de massa's van de stad omhoog.

Ze gingen er dien ochtend heen: 't probeeren op een achterhokje van een slop.

Voor de open deur stond langen tijd een schrale werkmán, met zorgoogen voor zich heen te droomen. Zonder lust liet hij zich leunen tegen 't beschot en zijne armen krachtloos hangen.

Hij droeg een blaauw, verschoten boezeroen, een nauwe zwarte broek bespande met grijze stukken zijne knieën en op 't korte haar stak de klep van een groenige pet. Zijn afgemat gezicht was lang en beenig, grauw, als doervloeid met steenkoolzwart. Met weemoed in de groote oogen bleef hij staren, recht voor zich uit naar 't wagentje. Soms keek hij even op langs 't pad dat voor hem lag onder den herfsthemel. En alles rond hem zag hij treuren in den triesten atmosfeer.

Naast hem in 't krottig kamertje was bijna alles ingepakt, gestapeld hoog op een oude mand en in een groene kist. Met stille haast werd door een witgejakte vrouw 't restje van den grond gezocht. Snel ging ze rond en bukte met haar mager lichaam naar alle kleine dingen die ze hier en daar nog vond. Uit hare korte rokken zwartten tengre, dunne voeten, op lage schoenen, afgeloopt en te groot. Haar spits gezicht was bleek, vol ernst, en in de vlugge, zwarte oogjes bitterheid en smart. Ze droeg niets op 't hoofd, de zwarte haren lagen plat, met eene scheiding in 't midden; van achteren een wrong.

Twee kinderen zaten bij 't raampje, zonder spreken, naast elkander op de kist. Wijde, afgesneden broekjes laptten om de beenen, verbleekte bonte boezels hingen over alles heen. De een van vijf vroeg somtijds met zijn oogen troost aan zijnen broer van zeven, die daardoor niet zoo angstig keek. Op hun gezichten, goor en week, lag stil onnoozele berusting. Vroeg in den ochtend waren ze daar neergezet en zaten zoo te wachten op wat er komen zou. Dicht bij hen op den grond liep de magere cypersche kat, onrustig met zijn kop tegen de kist te strijken.

Toen 't vrouwtje alles van den grond had, kwam ze even bij haar kinderen, om te troosten. In smartelijke zachtheid bleef zij voor hen staan en streefde langs hun wangen. De witte hoofden neigden zich wat naar d'r toe, hun oogen waren in de haren. Dat oogenblik kwam op hun gezicht meer rust en kleur.

Daarna liep zij naar 't portaal op haren man af, die nog aan 't buitendeurtje stond. Beiden wachtten ze daar naast elkaar en zagen mijmerend naar buiten. En zij, iets kleiner, drong zich even tegen zijne borst, zag streefend naar hem op, in de flauw-bruine oogen... Ze zei toen zacht dat alles klaar was en of hij helpen kwam om op te laden.

Om hen heen bleef alles grauwen. Onder lagen hemel lag 't trieste land, troostloos te treuren. Soms brak er zon bleek-kwijnnend door, met weenend weeke glanzen.

Met lange, zwakke stappen ging de man 't hokje in en schuwde even met zijn oogen naar de kleinen, die schuchter bleven kijken.

Dadelijk, zonder spreken, grepen ze de mand en droegen langzaam haar naar buiten. De oude wagen veerde ineem toen 't zware ding er op schoof. Er lag een hoop gereedschap in, klompen, versleten matten, dekens en klein goed, overdekt met gele kranten.

En langzaam aan was er een hoopje burens, in hun arme kleeren, 't pad opgesloft, om de verhuizing van nabij te zien. De meesten zeiden niets en bleven starend wachten, hun handen in den zak, op wat er verder kwam. De vrouwen spraken zacht, met medelijden en oogden dan scherp naar den zwakken man.

Onverschillig, dof en zwiiggend, bleef hij loopen dan op 't pad, dan door de kleine woning. Een wrange ontevredenheid trok om den mond, toen hij de menschen naar zich voelde kijken.

Lang had hij gezwoegd, ginds, in de fabriek, om 't vol te houden in de arme woning. Maar telkens was zijn kracht verlamd door felle koortsen, die hij bij de heete vuren, daar, had opgedaan. Telkens was hij half beter, er toch weer naar teruggekeerd en had zich met woesten wil dan tegen alles ingezet: ze moesten eten. Maar nog - en nog eens was hij lijkloom thuisgekomen op een avond en krachteloos lag hij dan week aan week te lijden. En nu den laatsten maal, had hij den arbeid in 't zwarte hol voor goed vervloekt en half ziek nog door zijn zwakte en ellende een toevlucht in de groote stad gezocht... Daár zou hij heentrekken van morgen, daar zou hij zoeken met zijn vrouw... hij wist niet wat... hij ging en dacht dat alles beter was dan hier te blijven...

Weer liep hij met 't hoofd vol van zijn vage plannen het huisje in, naast haar, die duidelijk, in felle droefheid leed. Er stonden nog de groote stukken: drie matten stoelen, een tafel en een kleine kachel. De man nam de drie stoelen en zij 't restje. Lustloos, achter elkander, sjouwden zij 't weer de deur uit, de wagen op.

En langs 't pad zag zij een klein, gerimpeld wijfje loopen, uit 't besjeshuis. Zij kende het en riep:

'Ik wou maar dat ik in jouw plaats was, oudje!'

'En ik wou maar dat ik dood was, tobbers!' riep de oude zwak, en ging voort, zacht wachelend op haar versleten beenen.

Binnen zaten nu alleen de kinderen nog op de kist. En zij ging er naar toe om ze er af te zetten. Ze bleven staan, roerloos op hun geklompte, kleine voeten, waarover slap de kousen hingen. 't Deksel van de kist werd opgelicht en een half weite-brood er uit genomen. Dat werd verdeeld in vieren.

De man liep met zijn stuk naar een hoek van 't kamertje en ging zitten eten op den grond. De twee kinderen klommen weer naar boven en zelf kwam de vrouw in 't midden.

Troostend nam zij de kleine hoofden tegen hare zijden. Alleen het smakken van de lippen werd toen gehoord. Ze hadden niets te zeggen. Hij bleef voort eten, starend op zijn brood. Zij wist niet wat te doen en streek de kleintjes maar beschermend langs de haren. Een schijn

van stil genot kwam voor een oogenblik op hun gezichten: ze aten nu en dwongen zich daaraan alléén te denken. En zachtjes zei de vrouw toen even aan 't jongste kind, dat hij maar stil en zoet moest wezen. De kleine gaf een goedig knikje met 't hoofd...

Toen 't klaar was trok hij zich overeind, en gaf zijn vrouw een matte wenk om op te staan. Ernstig, met een angstig voor gevoel ging zij 't doen, begrijpend dat het nu de tijd van heengaan was.

De kinderen weer op den vloer, en bonkend, stootend, droegen ze het laatste stuk het deurtje uit. Met zware moeite werd 't logge ding op 't wagentje geladen en eraan vastgesjord met aan elkaar geknoopte touwen.

Het kamertje stond. Leeg, eenzaam, vol stof en overblijvend vuil.

Toen, voor den laatsten maal, ging zij er in, zag nog ééns, bijna weenend rond, en trok toen haar kleinen, die bij 't raampje draalden, mee, aan hare hand. Vreemd en angstig keken ze, toen ze uit de deur, schuw en roerloos voor 't arme boeltje stonden. De jongste, bijna huilend van opkomend verdriet, werd handig beetgepakt en tusschen mand en kist op een kussentje geladen, dat daar was klaargelegd. Klein en verlaten zat hij, en keek naar moeder, smeekend...

De kat stond klagend in 't portaal te mauwen. Hij werd in een touwen zak geduwd en onderaan gestopt.

't Was klaar.

De man liep even rond den wagen, om voor 't laatst te zien of alles goed geladen lag... dan vatte hij in een schok van trots kordaat 't handvat en zwoegde voort, met alle kracht door 't zware modderpad.

En achter hem een eindje, liep de vrouw, mager en bleek, met hare korte, zwakke stapjes. Aan de hand hield zij 't oudste kind, dat niet begreep en droevig naar den wagen en zijn vader keek.

Een troepje volk, in soezend zwijgen, bleef stilstaan bij hun woning en keek ze na.

De man ging door, traag op zijn dun gesleten klompen, langs de rij van huisjes, laag en vaal. En in hem kropte felle haat bij de aangloeiende gedachte vertrapt te zijn. Hij had de lust om nu die wagen met zijn laatsten, armen rommel van zich wèg te smakken, en zijn vuist te heffen en met een vurende verwensching zich ginds, in dien klaren stroom te gooien... van alles af...

Maar voor 't wanhopend oog droefden weer de hulpelooze vrouw en de twee kleinen op, die dan verlaten zouden zijn...

De smalle rug gebogen, duwend met laatste kracht, verdween hij van 't pad en reed den weg op naar de stad, die hij van verre groot en machtig, in 't flauwe ochtendlicht opmisten zag. En zij volgde achter hem, in 't witte jakje, haar scherp gezicht vol ingehouden smart, het kindje met zich trekkend, dat treurend voor zich keek en niet begreep.

Lodewijk van Deyssel over Frits Roosdorp

Hij was maar een héel klein naturalistje, auteur van wat zwakke schetsjes, die er nèt even dóór konden. En dan schreef hij een tijd lang aantekeningen over onze letterkunde in het Weekblad De Amsterdammer, met een enkele maal een langer artikel, over een boek.

Toch hoorde hij 'er bij'. Hij oordeelde nu en dan zeer juist in zijne kritiek. Hij deed niet gewichtig. En hij werkte niet onzuiver. Hij deed, heel eenvoudig, zijn best. Ja, hij was een der onzen.

Daar ligt nu dat éénige, heele kleine, boekje van hem, dat 'Kinderen' heet.

Hoe omgeven van weemoed wordt nu het boekje, dat juist díen titel moest dragen.

Hij was nog heel jong. Van al wat hij zeker voor het vervolg gehoopt heeft terwijl hij deze kleine dingen speelde, zal nu niets geschieden...

Hoe spijt het mij nu, dat ik hem nooit heb kunnen zeggen, dat ik hem gaarne mocht.

Het gemeenschapsgevoel tusschen menschen van één groep, is toch wel iets, dat wij in eere moeten houden.

17 Juni '98.

Lodewijk van Deyssel

Frans Erens over Frits Roosdorp (1)

Wanneer men zijne preferentie in de litteratuur niet laat benevelen door mode of tijdgeest, dan moet men zeggen, dat de auteur van Kinderen het bij het rechte eind heeft.

Ja, het moet gezegd worden: Boven romantisme; realisme, naturalisme, symbolisme en verisme staat de simpele observatie, weergegeven in harmonische lijnen, niet als mozaïek, als steentje en steentje bij elkander gevoegd, maar als strenge potloodteekening of kleiner, rijk penseel-geverf, met lijnen gedragen door volgehouden sentimenten.

De zuivere observatie, die van buitenaf in de ziel van den artist vloeit, is dus ééne manier, om iets goeds te leveren.

De tweede is, een eigenaardigen en eigen stijl te hebben. Barrès b.v. in Frankrijk, die met weinig observatie-vermogen bedeed is, heeft een eigen manier van visie.

Wie als schrijver noch door observatie-vermogen, noch door eigen stijl kan uitmunten, moest eigenlijk ophouden met schrijven als artist. Het is zeker, dat in Nederland 9/10 moest uitscheiden met schrijven. Dit zou veel voordeel opleveren, want wij zouden onzen tijd niet behoeven te besteden aan middelmatige litteratuur en meer vreugde hebben van het goede. Eene kleine, zorgvuldig gekozen bibliotheek zou volkomen in onze behoefte aan intellectueele schoonheid voorzien.

Roosdorp mag met satisfactie op zijn bundel kijken, want hij heeft over zijn onderwerp het beste geleverd, wat er in onze litteratuur is.

Ik neem maar iets op goed geluk af uit zijn bladzijden:

Een klein boerenjongetje staat bij een stadsmeisje.

‘Hij werd weer stil en zag met starre boerenblik Mie in het slim gezicht. Ze lachte er om en bedacht wat ze daarop zeggen moest.

Heb je veel vriendjes,’ vroeg ze maar.

‘Nee, ik niet, hoor!’

‘Ik wel honderd.’

‘Wat mot je daar mée doen?’

‘Nou, spele en pret maken. Wil je strakkies een beetje meedoen? Wat heerlijk, hoor!’

‘Och ja.....’

‘Hij draaide weer en ging nu sterk en strak haar in 't ouwelijk gezichtje kijken.

Laat je tanden es zien,’ zei hij kortaf.

‘Mie trok haar dunne lipjes op en liet hem zien op een rij gebroken en vergeelde puntjes.

Mijne zijn veel mooier, hoor!’

‘Hij ontblankte een reeks scherp-harde kattetandjes en lachte haar met meerderheidsoogen uit.’

Is dit niet voortreffelijk? Is dat geen symbolisme?

Want het is de embryo van stad en land. Beantwoordt dit niet aan de eischen van het naturalisme?

De observatie, door een auteur teruggegeven, krijgt altijd gelijk tegenover de heerschende moderichting.

Is dit nu zoo gemakkelijk, wanneer men over kinderen schrijft? Ik geloof het niet, maar omdat in de kinderziel de natuur krachtiger, zuiverder polst, kan men gemakkelijker de slagen tellen der groote natuur, die nog vrij stroomt uit teere kindermonden en vrijer glanst uit de limpide kinderoogen dan onder de dikgerokte lichamen van groote menschen.

Want kinderen zijn de heldere beken, die dauwen uit den grond der natuur en nog niet geworden zijn de bezoedelde rivieren van den lateren leeftijd.

Bij het lezen van Roosdorp heb ik dikwijls moeten denken aan den onschatbaren versregel uit de Ilias, waar Homerus een klein kind bij een ster vergelijkt.

Het lumineuse mysterie van dien regel is nooit bereikt, maar de heer Roosdorp mag tevreden zijn. In het Hollandsch kan alléén Vondel met zijn Constantijntje hem concurrentie aandoen.

Frans Erens

Frans Erens over Roosdorp (2)

Wanneer men zijne preferentie in de litteratuur niet laat benevelen door mode of tijdgeest, dan moet men zeggen, dat de auteur van 'Kinderen' het bij het rechte eind heeft.

Ja, het moet gezegd worden: Boven romantisme; realisme, naturalisme, symbolisme en verisme staat de simpele observatie, weergegeven in harmonische lijnen, niet als mozaïek, als steentje en steentje bij elkander gevoegd, maar als strenge potloodteekening of kleiner, rijk penseel-geverf, met lijnen gedragen door volgehouden sentimenten.

De zuivere observatie, die van buitenaf in de ziel van den artist vloeit, is dus ééne manier, om iets goeds te leveren.

De tweede is, een eigenaardigen en eigen stijl te hebben. Barrès b.v. in Frankrijk, die met weinig observatie-vermogen bedeed is, heeft een eigen manier van visie.

Wie als schrijver noch door observatie-vermogen, noch door eigen stijl kan uitmunten, moest eigenlijk ophouden met schrijven als artist. Het is zeker, dat in Nederland 9/10 moest uitscheiden met schrijven. Dit zou veel voordeel opleveren, want wij zouden onzen tijd niet behoeven te besteden aan middelmatige litteratuur en meer vreugde hebben van het goede. Eene kleine, zorgvuldig gekozen bibliotheek zou volkomen in onze behoefte aan intellectueele schoonheid voorzien.

Roosdorp mag met satisfactie op zijn bundel kijken, want hij heeft over zijn onderwerp het beste geleverd, wat er in onze litteratuur is.

Ik neem maar iets op goed geluk af uit zijn bladzijden:

Een klein boerenjongetje staat bij een stadsmeisje.

'Hij werd weer stil en zag met starre boerenblik Mie in het slim gezicht. Ze lachte er om en bedacht wat ze daarop zeggen moest.

Heb je veel vriendjes,' vroeg ze maar.

'Nee, ik niet, hoor!'

'Ik wel honderd.'

'Wat mot je daar mée doen?'

'Nou, spele en pret maken. Wil je strakkies een beetje meedoen? Wat heerlijk, hoor!'

'Och ja.....'

'Hij draaide weer en ging nu sterk en strak haar in 't ouwelijk gezichtje kijken.

Laat je tanden es zien,' zei hij kortaf.

'Mie trok haar dunne lipjes op en liet hem zien op een rij gebroken en vergeelde puntjes.

Mijne zijn veel mooier, hoor!'

'Hij ontblankte een reeks scherp-harde kattetandjes en lachte haar met meerderheidsoogen uit.'

Is dit niet voortreffelijk? Is dat geen symbolisme?

Want het is de embryo van stad en land. Beantwoordt dit niet aan de eischen van het naturalisme?

De observatie, door een auteur teruggegeven, krijgt altijd gelijk tegenover de heerschende moderichting.

Is dit nu zoo gemakkelijk, wanneer men over kinderen schrijft? Ik geloof het niet, maar omdat in de kinderziel de natuur krachtiger, zuiverder polst, kan men gemakkelijker de slagen tellen der groote natuur, die nog vrij stroomt uit teere kindermonden en vrijer glanst uit de limpide kinderoogen dan onder de dikgerokte lichamen van groote menschen.

Want kinderen zijn de heldere beken, die dauwen uit den grond der natuur en nog niet geworden zijn de bezoedelde rivieren van den lateren leeftijd.

Bij het lezen van Roosdorp heb ik dikwijls moeten denken aan den onschatbaren versregel uit de Ilias, waar Homerus een klein kind bij een ster vergelijkt.

Het lumineuse mysterie van dien regel is nooit bereikt, maar de heer Roosdorp mag tevreden zijn. In het Hollandsch kan alléén Vondel met zijn 'Constantijntje' hem concurrentie aandoen.

Frans Erens

Frans Erens over Roosdorp (3)

Hij [F. Roosdorp] bleef eenigszins een warhoofd. Om zijn beminnelijke naïveteit moest ik altijd geduld met hem hebben; hij leek een groot kind en scheen te leven als de kinderen in een fantastische sfeer.

Frans Erens

Verantwoording

Een bloem, Mietje en Een muziek-extaze

Bron: De Nieuwe Gids. Jaargang 8. W. Versluys, Amsterdam 1893

Dood en Koket

Bron: Tweemaandelijksch Tijdschrift. Jaargang 3. Scheltema en Holkema's Boekhandel, Amsterdam 1896-1897

Naar de stad. Een schets

Bron: Tweemaandelijksch Tijdschrift. Jaargang 3. Scheltema en Holkema's Boekhandel, Amsterdam 1896-1897

Kinderen. Een schets

Bron: De Nieuwe Gids. Jaargang 9. W. Versluys, Amsterdam 1894

Lodewijk van Deysse over Frits Roosdorp

Bron: Tweemaandelijksch Tijdschrift. Jaargang 4. Scheltema en Holkema's Boekhandel, Amsterdam 1897-1898

Frans Erens over Frans Roosdorp (1)

Bron: Frans Erens, Litteraire wandelingen. S.L. van Looy, Amsterdam 1906

Frans Erens over Frans Roosdorp (2)

Bron: Frans Erens, Litteraire wandelingen.

Frans Erens over Frans Roosdorp (3)

Bron: Frans Erens, Vervlogen jaren.

